

СУБ'ЄКТНА СФЕРА ЛІРИКИ УКРАЇНСЬКИХ ПОЕТІВ-ДИСИДЕНТІВ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 1 (29).

Райбедюк Г. Суб'єктна сфера лірики українських поетів-дисидентів; 12 стор.; кількість бібліографічних джерел – 19; мова – українська.

Анотація. У статті розглядається суб'єктна сфера лірики українських поетів-дисидентів (В. Стуса, І. Світличного, І. Калинця, Т. Мельничука, М. Руденка, С. Сапеляка), з'ясовуються форми присутності автора як суб'єкта художньої діяльності, виявляється реляція «емпіричний автор / автор як текстуальна категорія».

Ключові слова: дисидентський текст, автор, суб'єкт лірики, самототожність, самопрезентація, інтенція, авторська свідомість.

Останніми роками в умовах посттоталітарного суспільного простору у зв'язку з тенденціями філософської та соціокультурної реабілітації людини гостро постає потреба актуалізації антропологічного методу дослідження літератури, з'ясування її антропологічних (етико-екзистенційних) завдань. З огляду на ці процеси помітно зростає вага інтерпретаційних стратегій, пов'язаних із вивченням особистісного начала художнього твору, співвіднесеністю психологічного й духовного досвіду митця, дискусійністю характерної для постмодернізму проблеми «децентрування суб'єкта» (Ж. Дерріда).

У різномірному, поліморфному силовому полі наукового дискурсу, за справедливими зауваженнями Л. Голомб, особлива роль належить дослідженням, спрямованим на «вивчення суб'єктних форм ліричного вираження авторського «Я» та їх взаємодії в межах певної поетичної системи, які в сучасному літературознавстві виростають в один із найбільш продуктивних шляхів аналізу лірики» [1, с. 237]. Головним чином означені підходи до інтерпретації поетичного тексту стосуються художніх творів з однозначною суб'єктивною позицією автора, в яких мінімізується відстань між автором як реальною особою (емпіричний автор) та автором як текстуальною категорією (суб'єкт лірики). Саме до таких творів, у яких авторське «Я» набуває авторитарного статусу, належить лірика українських поетів-дисидентів (В. Стуса, І. Світличного, І. Калинця, М. Руденка, Т. Мельничука, С. Сапеляка та ін.).

Творчість в'язнів сумління (так традиційно називають означене коло митців), що розвивалась у межах потужного шістдесятництва, постала в індивідуально окреслених іпостасях – і тематичного, й жанрово-стильового плану. Водночас їх єднали спільні світоглядні пріоритети, що визначили високу естетику, гуманізм культури та морально виважену етику буття. Всі вони різні за типом художнього мислення, іманентними засобами поети-

чного вислову, врешті – рівнем таланту, однак однакостайні в зорієнтованості на екзистенційне бачення світу й унікальність людини в ньому, її право на життя, самоозначення, саморух, «самособюнаповнення» (В. Стус). Л. Тарнашинська з цього приводу міркує: «Замикання свідомості творчої людини на структурі Я – як певний Я-центризм, індивідуальна призма світобачення, розгортає дискурс самоактуалізації, такий важливий для цього покоління. Так, у В. Стуса бути – це не статичне тривання в бутті, а діалектичний процес «доростання» до самого себе – справжнього. Тому поет антропологізує буття, розгортаючи у своїй творчості цілий дискурс «самособюнаповнення», де акцентування на частці само, посилюючи антропоцентричність світобачення, вибудовує низку власних філософських актуалізацій і засвідчує цілком самостійний напрям екзистенційної філософичності» [16, с. 41]. Аналогічне можна сказати про кожного із в'язнів сумління, іманентною ознакою мистецького профілю яких є егоцентричність (Я-центричність, автороцентричність) образного мови вираження. Джерелом творчого акту тут, поза сумнівом, виступає авторська свідомість, що, як відомо, «відкриває підходи до цілісного, системного розуміння поезії твору і творчості митця» [5, с. 4]. Спостереження ж над динамікою взаємодії різних форм текстуалізації авторської свідомості, як стверджує Л. Голомб, «можуть суттєво доповнити загальну картину творчої еволюції митця» [1, с. 237].

В Україні уже побачила світ ціла бібліотека художньої спадщини письменників-дисидентів, що донедавна перебувала під сімома замками спецслужб. Унікальним виданням дисидентської лірики стала антологія «Поезії із-за ґрат» (К., 2012), у якій зібрано твори тих митців, котрі зазнали переслідувань радянської влади й перебували в ув'язненні. З'явилася низка ґрунтовних літературознавчих розвідок (Ю. Бедрика, О. Бровко, Г. Віват, І. Дзюби, М. Жулинського, В. Івашка, Є. Іщенко, М. Кодака, М. Коцюбинської, І. Малковича, В. Моренця, К. Москальця, І. Онікієнко,

М. Павлишина, О. Рарицького, Е. Соловей, Д. Стуса, Л. Тарнашинської, М. Ткачука й ін.), присвячених висвітленню різних аспектів творчості дисидентів. Мова про них насамперед як про героїв-страдників, мучеників, у біографії яких «світло етичного абсолюту» (І. Дзюба) заслоняє індивідуальність поета, й понині є одним із найстійкіших стереотипів в осмисленні цього неординарного літературно-мистецького феномену. Роздумуючи про сучасне сприйняття лірики В. Стуса (аналогічне можна сказати й про інших в'язнів сумління), І. Дзюба зазначає, що «для багатьох читачів національно-патріотичний мотив заступає і ще неминуче довго заступатиме й весь різуче нетрадиційний, ятрущий образ України, і всю повноту та складність поетового «Я», драму людського духу в ньому» [3, с. 752].

Художні тексти в'язнів сумління більшою чи меншою мірою виступають їх особистісними самоокресленнями, адже вагома частина їхніх віршів народилася саме у «малій зоні», за ґратами чи табірними дротами, а тому сприймається як біографічна проекція на текст, оприявнює «підсумок багатьох гірких роздумів, присмак дисидентського і табірного досвіду» [2, с. 4]. Поезія в'язнів сумління не залишає сумнівів щодо того, як автор розв'язує художньо осмислювану проблему на рівні власного буття. До подібних висновків спонукають самі тексти дисидентів, «задротівну» біографію яких винесено у назви багатьох творів: «Тюрма» І. Світличного, «Тюремних вечорів смертельні алкоголі» В. Стуса, «Арештантське» С. Сапеляка, «Сон в'язня» М. Руденка, «Записки до тюрми» І. Калинця, «Тюремні нари» Т. Мельничука, «Тюремные сонеты» Ю. Литвина.

Поза біографічними чинниками – «зовнішніми» та «внутрішніми» – досягнути сповна усі «секрети поетичної творчості» дисидентів, гадаємо, неможливо. Ліричний суб'єкт виступає тут виразним носієм інтенцій самого автора. Численні «документальні кадри» особистого життя, органічно вмонтовані в їхні вірші, увиразнюють психологічний стан ліричного героя, динамізують рух авторської свідомості у напрямку до найвищого емоційного стану. Так, у вірші «Ввесь обшир мій – чотири на чотири» В. Стус рефлексує факт своєї невіддільної ситуації та зумовлену нею відторгненість від світу. Репрезентація «зовнішньої» (тюремної) біографії відбувається на лексичному рівні сонета «Самота» І. Світличного: «Параша. Грати. Стіни голі. / І сам ти – Божий перст. Сиди...» [10, с. 35]. С. Сапеляк, унікальний глибинним зв'язком із давньоукраїнською духовною традицією та Святим Письмом, виводить на «поверхню» свого тексту реалії буття політичного в'язня («давить серце з-за ґрат»; «сірі зеки-краяни»; «вуха сексотів через кормушку ока» й под.). В І. Калинця є збірка «Реалії», присвячена дружині Ірині. Назви окремих поезій («Записки до тюрми», «Додатки до біографії»), присутні у творах конкретні прізвища

однодумців (В. Стус, І. Світличний, В. Чорновіл), деякі предметні деталі («skonфікована фотографія В. Мороза», неможливість «викрасти з-за мурів» голос ув'язненої дружини) відтворюють життєвий світ автора, межі його фізичного (невільничого) буття. Однак назву збірки, її художній простір не варто сприймати одноплослинно (як, власне, й усю дисидентську поезію); тут ідеться завперш про «реалії» як «образну плоть думання віршем» [13, с. 8]. Має цілковиту рацію Д. Стус, стверджуючи, що поезії В. Стуса «стають прозорими й зрозумілими лише тоді, коли корелюють з реальним епізодом його життя чи настрою» [15, с. 331]. Таким чином, можна вести мову про дисидентський текст як про «вірш, написаний на тюремній стіні» (М. Руденко).

У ліриці дисидентів, вочевидь, прочитується підлеглість життю. В силу невідвортної реальності буття ці поети піддавалися (свідомо чи неусвідомлено) психоемпатичній залежності від обставин, водночас впливаючи на них власною творчістю. Тому слова В. Стуса «Життя так тяжко пише мною, так тяжко пише мною вік» слід сприймати не як безпосередню біографічну проекцію на художній текст чи страдницьке залогництво долі, а насамперед як «джерело орудно-творчої активності»: «поет – орудна іпостась життя» [6, с. 175]. Сама ж дисидентська поезія, репрезентуючи «зерно біографічного сюжету» (В. Івашко), стає життям, а «життя – творчістю» (Д. Стус), невід'ємною від саморефлексії та самопрезентації. Свідомо культивоване тут авторське «Я» інтегрує біографічного та феноменологічного автора, оприявнює функціональну роль митця у виникненні естетичної реальності як суб'єктивно трансформованої дійсності, абсолютизує його світоглядну позицію у творі, актуалізує становлення «повної людини» (П. Юркевич) в умовах «вертикальної труни» (В. Стус). Для персоналізованого розуміння кожного із в'язнів сумління як поета й особистості цей момент видається особливо суттєвим, оскільки «не змінює людину, не перетворює її на іншу істоту, а лише пробуджує й конденсує її свідомість і цим змушує людину стати самою собою» [7, с. 252]. Отже, адекватне сприйняття й об'єктивна оцінка ліричного спадку дисидентів уможливується за умови вивчення суб'єктивної сфери авторського тексту, що виявляє параметри самототожності кожного із в'язнів сумління, увиразнює виміри їх інтенційного світу. В сьогоденні літературознавстві рефлексія з цього приводу перебуває поки на стадії становлення. Саме цим і зумовлюється актуальність теми статті, що підсилюється дискусійністю проблеми автора й авторської свідомості в сучасному науковому дискурсі.

Зв'язок дисидентського тексту з конкретною матеріальною (в'язничною) дійсністю можна тлумачити двояко: як причинний і як обмежувальний. За В. Дільтеєм, історичний момент «блокує або закриває певну кількість формальних можли-

востей [...] і відкриває певні інші можливості» [9, с. 111]. Каторга вбивала тіло (так сталося із В. Стусом, І. Світличним, Ю. Литвином та ін.), однак гартувала душу в'язня, розкривала її нові потенції, породжувала, окрім болю й страждання, стан високого духу (бо ж, як писав М. Горинь, «дух не ізольоєш»), пришвидшувала народження нової поетичної мови, нових текстів. Деякі вірші дисидентів асоціюються, на перший погляд, із «тюремним щоденником» (так М. Коцюбинська назвала збірку «Гратовані сонети» І. Світличного). Тут, «серед снігів» (В. Мороз), «всі нескасовні закони естетики якось ніби дещо відступають, поступаючись місцем іншим законам: коли, як мовив Степан Сапеляк, «згустки безслів'я виливаються у поетичні рядки» – тоді і саме життя поета стає чи то особливо значимим контекстом, чи то ще одним твором, що кидає на всі інші особливе світло» [12, с. 72]. Тож табірні й тюремні вірші, «крім усього іншого, дають світові міри картини психологічного стану в'язня, психологічної суті самого ув'язнення як форми катування» [3, с. 777].

В ізольованому бутті дисидентів емоційна та сенсорна депривація зумовили активізацію психологічного компонента у структурі тексту, що в кожному конкретному випадку має свої модули мистецької репрезентації й водночас загальний психологічний контекст. Визначальним для творчості дисидентів стає об'єктивно зумовлений тип інтровертованого суб'єкта лірики, який перебуває в екзистенційному помежевому стані. Ця ситуація «між-буття» текстуалізується різними способами вербалізації внутрішнього світу ліричного героя (поета-в'язня) й типами конституювання суб'єкта лірики. Зміна у структурі художньої свідомості поета-в'язня закономірно зумовила його екзистенційний вибір самоствердження, уявлення про всеприсутність «Я», а відтак стимулювала виразну автороцентричність образного самовираження (самопрезентації) як наслідок «замкненості» власного «Я», тотожного «викликові фальшивості людських стосунків у соціокультурному просторі» (Л. Тарнашинська). Це призвело до певної «герметичності» (Ю. Шерех) тексту.

Особистісне начало поезії дисидентів увиразнюється через найчастотнішу суб'єктну форму власне автора, «зовнішнім» маркером якої зазвичай виступає займенник «я» (В. Стус: «Народе мій, до тебе я ще верну...», «Крізь сотні сумнівів я йду до тебе...»; І. Світличний: «Я – дисидент. І дула автоматів / У серце зяють...», «Я – декадент. При всіх зрікаюсь віри / В живих богів...»; М. Руденко: «Я – крилатий Дух. / Весь безмір – мій, і я у ньому...», «Я заново цю землю сотворюю»; Т. Мельничук: «Я різним був. Несмілим і хоробрим, / Бунтарним і спокійним...», «Певно, я син калини, / Певно, я син пшеничного колоса...»; І. Калинець: «Я знов молюся до пера, / я знов пера покірний в'язень»; С. Сапеляк: «Я у смерті в гостях. Вже простивсь, батьківщино...», «Горюю я.

знов зека на нарах», «Я емігрант. Тяжка моя печать»). Частотний особовий займенник у віршах цього тематичного плану є не лише формальним проявом тексту. В його вживанні у подібних випадках поети виходять «далеко за межі «займенникового сенсу», вкладаючи в нього «потужну сугестивну силу спадковості, живлену пам'яттю як запорукою тяглості історичних та культурних процесів і традицій, і водночас – потенцію самоусвідомлення як самовирізнення персонального буття [...] Актуалізоване «Я», по суті, є носієм концепції оприЯвлення себе у світі й пізнання цього світу через структури «Я» як цілісного, інтегрального поняття-концепту» [17, с. 9].

Автоспсихологічний суб'єкт дисидентської лірики виражає не тільки почуття й настрої поета, але й окреслює параметри його аксіологічного «Я» (Его Ах), систему цінностей, моральні чесноти (В. Стус: «Що жив, любив і не набрався скверни...»; І. Калинець: «Я був людиною, людино. / Тепер я птахом полетів...»; М. Руденко: «Об Сонце, наче об коло наждачне, / Я вичистив совість і душу свою»; Т. Мельничук: «Я – людина, / Я – світ, / Я – народ»). Настроєві тональності цитованих вище фрагментів неоднорідні. В кожному конкретному випадку – своя атмосфера, пафосні реєстри, врешті – індивідуальний характер світовідчуття, а відтак світовідтворення. Однак спільною прикметною рисою віршів усіх в'язнів сумління є висунення на перший план суб'єктивного «Я», введення в художній текст автобіографічного компонента, пов'язаного з драматичним буттям автора. Більшість метафоричних та символічних образних структур тут виростають з індивідуального досвіду поета, його філософії життя.

Творчо актуалізоване дисидентами власне «Я» невіддільне від усвідомлення особистої присутності в історичному контексті національного буття, що бачилось їм ідеальним континуумом для самореалізації – соціальної, інтелектуальної, духовної. Автороцентричність та україноцентричність тут невіддільні одне від одного. Крізь ліричного суб'єкта дисидентського тексту проглядається людина, яка, за словами П. Іванишина, «привідкриває не лише індивідуальну національну присутність, власне чи чуже Я-буття українця, а й колективне Ми-буття народу (загальнонаціональне тут-буття) [4, с. 238] (В. Стус: «...по Вітчизні довгі страсті / ряхтять, мов рани на чолі»; С. Сапеляк: «Душа у порфірі стоїть над вертепом, / І гетьманський пастор на вільнім коні»; М. Руденко: «Та є ще Бог... / І є ще Україна... / Для них я збережу у грудях свічку»; Т. Мельничук: «Благослови, мати, / за край свій стояти...»).

Відчуття себе вільним (М. Руденко: «...прийшла Свобода Духу / І гордий змах духовних крил»; С. Сапеляк: «Вітаю тебе Сонце / голосом Свободи») засвідчує той рівень самоусвідомлення й життєвого і творчого самовираження, при якому національне зливається воедино з особисті-

сним і загальнолюдським (Т. Мельничук: «Пережив сотні бур і негод / я – людина, я – світ, я – народ»). Субстанційне «Я» в'язнів сумління співвіднесене із самосвідомістю як суб'єктивним і водночас колективним психічним. Така світоглядно-буттєва позиція дисидентів ще раз потверджує правомірність націософських ідей І. Франка, який імперативно стверджував, що національна самореалізація абсолютно необхідна, неунікна як шлях розвитку людської цивілізації остільки, оскільки становить невід'ємну, «органічну», «натуральну» складову процесу «емансипації людської одиниці» [18, с. 292].

Джерелом інтенції в ліричному наративі дисидентської поезії, безумовно, виступає національно свідомий автор. Гранична національна визначеність, поза сумнівом, є тут одним із ключових модусів репрезентації суб'єкта лірики. В цьому переконують біографічні реалії кожного із в'язнів сумління, їхня громадянська позиція, відстоювання національної свободи в численних виступах, зверненнях, листах тощо. Можна було б назвати немало таких прикладів. Наведемо рядки «Пам'ятки для українського борця за волю», написаної В. Стусом ще наприкінці 60-х років: «Треба мати тверде переконання, що твоя Правда за тобою [...] Ті, що переслідують тебе, тримають Україну в колоніальному ярмі шляхом страшного терору, геноциду, нищення найкращих синів України. На твоєму ж прапорі – вільна Україна, з вільними громадянами, держава, в якій не буде соціального визиску і національного гніту...» [14, с. 399].

Про високу громадянську свідомість і національну самототожність свідчать численні декларації, інформаційні бюлетені й статті М. Руденка, в яких він підкреслює, що в Україні «правозахисний рух асоціюється з національно-визвольним» (стаття «Наші завдання»). У поезії ж дисиденти синхронізували особистісне «Я» з національним. Формальним проявником такого синтезу в їхній ліриці є частотне вживання парадигми особового займенника «я» та присвійного «мій», що конкретизує в тексті особисту причетність ліричного героя до долі своєї землі, органічну злитість із нею (В. Стус: «...О коханий краю, / ти наче посаг мій – у головах...», «Моя тополе, краю мій...», «...рідний край / на белебні ясніє, осіяний. / Почуй мене...»; І. Калинець: «Роде мій, ясновісна свічо на всю Україну!..», «Знов музика Батьківщини мене болить / І не перестане ніколи боліти», «...а воно калина / моя батьківщина / а я її калинець»; Т. Мельничук: «бодай прорости / маками гарячими / на твоїй, Україно, / терновій межі...», «землю батьків / поклав мені Бог на серце», «Земле, цілую твій поділ», «Звари мені Україноньку мати»; М. Руденко: «Я Бога благаю: дозволяй хоч на мить / Побачити рідну Україну», «Ви їли яблука з моєї України?...», «Землі чужої не топтавши зроду, / Свою стеріг із косами в руках. / Пишайся цим,

мій праведний народе...», «Ми ж, Нене, від природи орачі, / А живемо від битви і до битви...»; С. Сапеляк: «Народе мій, ти знову в ешафоті...», «Моя Україно, мій безрідний хрест...», «Бо єсмь з Вітчизною в колісці...», «Вітчизно моя / ім'я твоє зникає...», «Встань, Україно! – я ще не прощаюсь...»).

Цей, доволі репрезентативний художній матеріал, що є промовистим фактом «злитості» особистісного «Я» та колективного «Ми», засвідчує характерне для бунтівливого покоління шістдесятників акцентування «потреби національної гармонії» [8, с. 56]. «Модус національної ідентичності» (С. Андрусів) поезії в'язнів сумління – явище поліфункціональне й багатоаспектне. Національно-патріотичний ракурс постає в дисидентському тексті «нерозв'язним вузлом суперечностей» (Е. Соловей). Тут маємо значно ширшу модель національного космосу, ніж традиційний для українського народницького дискурсу «край волі і невпинної боротьби проти чужинської експансії» чи «вічний шлях з «авилонського» або «єгипетського» полону до «землі обітованої» [11, с. 48]. Йдеться про характерну для дисидентів еволютивну парадигму, пов'язану з поступовою трансформацією україноцентризму в егоцентризм. Україна як матеріальна й духовна субстанція переходить в «екстатичну часовість існування» (Е. Гуссерль), набуває виразно суб'єктивного, індивідуально-психологічного виміру (В. Стус: «Україна в мені»; М. Руденко: «Вслід за тобою ішла Україна – / Тяжко ішла по мордовським снігу»; С. Сапеляк: «Це ВИ? Ввійдїть. Оце і є Вітчизна»; Т. Мельничук: «Живу тобою, Україно»). Г. Яструбецька вельми влучно простежує цю трансформацію на прикладі руху авторської свідомості В. Стуса, що її певною мірою можна стосувати й до інших дисидентів. Дослідниця, зокрема, зазначає, що традиційний націософський текст для поета – це «первісний текст, на який послідовно, наполегливо, цілеспрямовано «наносяться» інші трансособисті тексти – і в результаті «трансцендування до трансцендентного» (М. Бердяєв) «край волі» трансформується в універсальний свободопростір; «невпинна боротьба проти чужинецької експансії» стає боротьбою зі своїм «я», в якій не останню роль відіграє чуттєвість (досвідомий біологічний стан) і яку потрібно подолати; вічний шлях з «авилонського» або «єгипетського» полону до «землі обітованої» перетворюється на шлях до своєї божественної першосутності» [19, с. 41]. Це й зумовило позірну егоцентричність образного самовираження кожного із поетів-дисидентів, посилення особистісного начала, характерного для творчості всього покоління шістдесятників. В ізольованому в'язничному локусі особливо загострилась потреба пошуку ресурсів власного духу задля реалізації свого «Я» у відмежованих у тривіальному сенсі реаліях життя. Тепер тематичну домінанту

лірики, її наскрізний мотив визначає «поетове самопочуття, стан його «Я» [2, с. 10]. Присутність автора, а відтак і вираження його авторського «Я» кодифікується і формально-суб'єктною, й змістовно-суб'єктною організацією

тексту. Її ґрунтовне вивчення уможливить наближення до феномену літературного дисидентства як естетичного та філософсько-психологічного явища – поза ідеологічними канонами й літературознавчими міфами.

Література

1. Голомб Л. Г. Из спостережень над українською поезією XIX–XX століть : збірник статей / Лідія Григорівна Голомб. – Ужгород : Гражда, 2005. – 380 с.
2. Дзюба І. М. Різьбяр власного духу / І. М. Дзюба // Стус В. С. Під тягарем хреста. – Львів : Камінь, 1991. – С. 3-20.
3. Дзюба І. М. Свіча у кам'яній п'їтмі / І. М. Дзюба // Стус В. С. Вибрані твори. – К. : Смолоскип, 2012. – С. 751-787.
4. Іванишин П. Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко [монографія] / Василь Петрович Іванишин. – К. : Академвидав, 2008. – 392 с.
5. Кодак М. П. Авторська свідомість і класична поетика / Микола Пилипович Кодак. – К. : ПЦ «Фоліант», 2006. – 336 с.
6. Кодак М. П. Поет – орудна іпостась життя : читаючи «Час творчості» Василя Стуса / М. П. Кодак // Київ. – 2006. – № 5. – С. 175-185.
7. Кьеркегор С. Наслаждение и долг. – К. : AirLand, 1994. – 504 с.
8. Панченко В. Є. Самотність на верхів'ях : поезія Ліни Костенко в часи «відлиги» і «заморозків» / В. Є. Панченко // Дивослово. – 2005. – № 3. – С. 54-59.
9. Перкінс Д. Чи можлива історія літератури? – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 152 с.
10. Світличний І. О. Серце для куль і для рим / Іван Олексійович Світличний. – К. : Радянський письменник, 1990. – 581 с.
11. Скиба С. Національний образ світу і художні часово-просторові поезії Лесі Українки / С. Скиба // Визвольний шлях. – 2000. – Кн. 8 (629). – С. 48-51.
12. Соловей Е. С. Поет / Е. С. Соловей // Слово і час. – 1992. – № 3. – С. 69-72.
13. Соловей Е. С. У країні Лицарії, країні колядок // Калинець І. М. Слово триває : поезії. – Харків : Фоліо, 1997. – С. 5-11.
14. Стус В. С. Твори : у 6 т., 9 кн. / Василь Семенович Стус. – Львів : Просвіта, 1994. – Т. 4. – 544 с.
15. Стус Д. В. Василь Стус : життя як творчість / Д. В. Стус. – К. : Факт, 2005. – 368 с.
16. Тарнашинська Л. Б. Екзистенціально-аксіологічна модель *бути / здаватися* як дихотомічне поле самопрезентації шістдесятників / Л. Б. Тарнашинська // Слово і Час. – 2013. – №3. – С. 34-49.
17. Тарнашинська Л. Б. Українське шістдесятництво : профілі на тлі покоління (історико-літературний та поетикальний аспекти) / Людмила Броніславівна Тарнашинська. – К. : Смолоскип, 2010. – 632 с.
18. Франко І. Я. На склоні віку : розмова вночі перед Новим роком 1901 Іван Якович Франко // Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 45. – С. 400-417.
19. Яструбецька Г. Концепт «Україна» в поезотворчості Василя Стуса / Г. Яструбецька // Слово і Час. – 2004. – № 10. – С. 37-43.

Райбедюк Галина

СУБ'ЄКТНА СФЕРА ЛИРИКИ УКРАЇНСКИХ ПОЭТОВ-ДИССИДЕНТОВ

Аннотация. В статье рассматривается субъектная сфера лирики украинских поэтов-диссидентов (В. Стуса, И. Светличного, И. Калинца, Т. Мельничука, Н. Руденко, С. Сапеляка), определяются формы присутствия автора как субъекта художественной деятельности, выявляется реляция «эмпирический автор / автор как текстуральная категория».

Ключевые слова: диссидентский текст, автор, субъект лирики, самоидентичность, самопрезентация, интенция, авторское сознание.

Raybedyuk Galina

THE SUBJECTIVE SPHERE OF THE LYRIC OF UKRAINIAN POETS-DISSIDENTS

Summary. The subjective sphere of the lyric of Ukrainian poets-dissidents (V. Stus, I. Svitlychny, I. Kalyntsy, T. Melnychuk, M. Rudenko, S. Sapelyak) is considered, the forms of the presence of the author as the subject of the artistic activity is found out, the communique “empirical author / author as a textual category” is turned out in the article.

Key words: text dissident, author, subject of poetry, self-identity, self-presentation, intention, author's mind.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2013 р.

Райбедюк Галина Богданівна – кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.